

УДК 615.15

Огірко О.В., к.ф.-м.н., доцент ©*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького, Львів, Україна***ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ХРИСТИЯНСЬКОЇ І НООСФЕРНОЇ ЕТИКИ**

У статті розглядаються аспекти ноосферної етики Володимира Вернадського і християнської етики та їх взаємозв'язок. Вказано на роль розуму як мислячого органу біосфери. Ноосферна етика пройнята ідеалом гуманізму, вірою в силу людства, його здатність розв'язувати глобальні проблеми, що виникають на шляху всесвітнього поступу. Особливого значення набуває питання про відповідальність вченого за наслідки своєї наукової діяльності. Вернадський ніколи не був атеїстом, як стверджувала радянська ідеологія, а завжди вірив у безсмертя душі та наголошував, що наука не суперечить релігії. Наука – це упорядкована система знань про явища й закони навколишньої дійсності. Релігія – це зв'язок людини з Богом. Розглянуто взаємозв'язок науки і релігії. Наука й релігія не заперечують одна одну, а взаємно доповнюють і є немовби двома крилами людського життя. Наука допомагає релігії звільнитись від забобонів і міжрелігійної ворожнечі, а релігія застерігає науку від абсолютизму та скеровує її у русло забезпечення добробуту й миру для людства. Релігія і наука виходять із того самого джерела і ведуть до тієї самої мети. Вони обидві є виявом людського мислення, шукання й відчуження. Релігія веде до Бога прямо, шукаючи Творця, а наука йде до Творця посередньо через творіння. Релігія доходить до останніх причин усього, що існує, а наука затримується на поверхні, відкриваючи послідовні зв'язки. Вказано на значення християнської етики як етики любові.

Ключові слова: Володимир Вернадський, ноосфера, етика, розум, наука, релігія, християнська етика.

УДК 615.15

Огірко О.В., к.ф.-м.н., доцент*Львовский национальный университет ветеринарной медицины
и биотехнологий имени С.З. Гжицкого, Львов, Украина***ВЗАИМОСВЯЗЬ ХРИСТИАНСКОЙ И НООСФЕРНОЙ ЭТИКИ**

В статье рассматриваются аспекты ноосферной этики Владимира Вернадского и христианской этики, а также их взаимосвязь. Указано на роль разума как мыслящего органа биосферы. Ноосферная этика проникнута идеалом гуманизма, верой в силу человечества, его способность решать глобальные проблемы, возникающие на пути всемирного развития. Особое значение приобретает вопрос об ответственности ученого за последствия своей научной деятельности. Вернадский никогда не был атеистом, как утверждала советская идеология, а всегда верил в бессмертие души и подчеркивал, что наука не противоречит религии. Наука - это упорядоченная система знаний о явлениях и законы окружающей действительности. Религия -

это связь человека с Богом. Рассмотрена взаимосвязь науки и религии. Наука и религия не противоречат друг другу, а взаимно дополняют себя и являются как бы двумя крыльями человеческой жизни. Наука помогает религии освободиться от предрассудков и межрелигиозной вражды, а религия предостерегает науку от абсолютизма и направляет ее в русло обеспечения благосостояния и мира для человечества. Религия и наука ведут к той же цели. Религия ведет к Богу прямо, ища Творца, а наука идет к Творцу непосредственно через творения. Религия доходит до последних причин всего, а наука задерживается на поверхности, открывая последовательные связи. Указано на значение христианской этики как этики любви.

Ключевые слова: Владимир Вернадский, ноосфера, этика, разум, наука, религия, христианская этика.

UDC 615.15

Ohirko Oleh, Ph.D., Associate Professor
Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z.Gzhytskyj, Lviv, Ukraine

RELATIONSHIP CHRISTIAN AND NOOSPHERIC ETHICS

This article discusses aspects of the noosphere ethics Vladimir Vernadsky and Christian ethics, as well as their relationship. Indicated on the role of reason as an intelligence agency of the biosphere. Noospheric ethic permeated ideal of humanism, faith in the power of humanity, his ability to solve global problems encountered in the development of the world. Of particular importance is the question of the scientist's responsibility for the consequences of his scientific career. Vernadsky was never an atheist, as claimed by the Soviet ideology, and always believed in the immortality of the soul, and stressed that science does not contradict religion. Science - an ordered system of knowledge about the phenomena and laws of reality. Religion - is a relationship with God. Examined the relationship between science and religion. Science and religion do not contradict each other and are mutually complementary and are like two wings of human life. Science helps religion free from prejudice and religious strife, and warns religion science from absolutism and directs it into the mainstream welfare and peace for humanity. Religion and science lead to the same goal. Religion leads to God directly, seeking the Creator, but science goes directly through to the Creator of creation. Religion comes to the causes of all past and science lingers on the surface, revealing the serial connection. The importance of a Christian ethics as the ethics of love.

Key words: Vladimir Vernadsky, the Noosphere, ethics, reason, science, religion, Christian ethics.

Ноосферна концепція Володимира Вернадського несе істотний соціально-етичний зміст. Згідно з ідеєю ноосфери, людина усвідомлює свою відповідальність за збереження життя на Землі. В. Вернадський вперше звернув увагу на те, що з часів становлення людини в енергетиці біосфери починає діяти нова сила. Цією силою є розум людини та спрямована й організована її воля. Розум виступає як доповнення системи природи, як мислячий орган біосфери, як природне завершення розвитку живого. Розум не розчинюється в біосфері.

Він не вписується ні в фізико-хімічну, ні в біологічну картину світу. Розум – це сила космічного порядку, яка утворює навколо Землі особливу, ні на що не подібну оболонку. Ця ідеальна, “мисляча” оболонка й одержує назву “ноосфери”. Оцінюючи роль людського розуму як планетарного явища, академік Вернадський формулює такі висновки: розум репрезентує творчі самоорганізаційні засади Універсуму на Землі і в цьому розумінні продовжує конструктивну функцію біосфери; він спрямовує й надихає культуру і біогеохімічну енергію; завдяки Розумові культурна біохімічна енергія реалізується вже не лише через розмноження організмів, а й через інформаційну, виробничу силу науки й праці; внаслідок цього Розум стає не тільки соціальною, а й природною силою космічного порядку, фактором переходу біосфери в ноосферу [1-2].

Ноосферна етика пройнята ідеалом гуманізму, вірою в силу людства, його здатність розв’язувати глобальні проблеми, що виникають на шляху всесвітнього поступу. Зародившись на нашій планеті, ноосфера має тенденцію до постійного розширення. Зростає залежність природи від розумної взаємодії людини із світом. Запорукою такої взаємодії є зміцнення зв’язку праці, розуму і наукової думки людства, що вільно розвивається в моральному руслі. Особливого значення набуває питання про відповідальність ученого за наслідки своєї наукової діяльності. Наука може служити для блага людства, а може стати руйнівним засобом в руках соціально небезпечних сил. В. Вернадський навчав про створення вселенської науки як могутньої творчої історичної й геологічної сили. Він мріяв про людину нового типу, яка прийде на зміну сучасного типу *homo sapiens*; про суспільство, яке складається з особистостей, що своєю поведінкою будуть мірилом екологічності, гуманного ставлення до планетної екосистеми та до населеного космосу [1-2]. Ці ідеї особливо актуальні в III тисячолітті. За висловом відомого французького інтелектуала Анрі Манро, двадцять перше століття буде століттям духовності або його взагалі не буде. Сьогоднішнього вченого потрібно озброїти і богослов’ям, і релігієзнавством, і всією сумою моральних цінностей. Тоді він транслюватиме це іншим та сам поступатиме морально добре.

Цікаво, що В. Вернадський ніколи не був атеїстом, як стверджувала радянська ідеологія, а завжди вірив у безсмертя душі та наголошував, що наука не суперечить релігії. Він писав: “Мені здається, що ми сьогодні переживаємо дуже відповідальний перелом у науковому світогляді. Вперше в науковий світогляд повинні увійти явища життя і, можливо, ми підійдемо до послаблення того протиріччя, яке спостерігається між науковими уявленнями про Космос і філософським або релігійним його осягненням” [3].

Наука – це упорядкована система знань про явища й закони навколишньої дійсності. Релігія – це зв’язок людини з Богом. Наука намагається дати відповідь на питання: “Що являє собою навколишній світ?”, а релігія дає відповідь людині на питання: “Звідки взявся світ?”. Наука й релігія не заперечують одна одну, а взаємно доповнюють і є немовби двома крилами людського життя. Наука допомагає релігії звільнитись від забобонів і міжрелігійної ворожнечі, а релігія застерігає науку від абсолютизму та скеровує її у русло забезпечення добробуту й миру для людства.

Хоча наука й релігія по різному пояснюють світ, але їхні остаточні висновки про причину того, чи іншого явища збігаються. Відомий фізик, засновник квантової теорії поля Макс Планк писав: “Бог для віруючих стоїть на

початку мислення, а для фізиків на кінці мислення”. Образно кажучи, наука допомагає людям рухатись вперед, а релігія вказує напрямок руху. Релігія і наука виходять із того самого джерела і ведуть до тієї самої мети. Вони обидві є виявом людського мислення, шукання й відчуття. Вони обидві шукають правди: “і спізнаєте правду, і правда визволить вас” (Ів. 8.32). Релігія веде до Бога прямо, шукаючи Творця, а наука йде до Творця посередньо, шукаючи Його крізь творіння. Релігія доходить до повної таємниці, до останніх причин усього, що існує, а наука затримується на поверхні, відкриваючи другорядні причини та послідовні зв’язки.

Обов’язок навчальних закладів – допомогти молоді досягнути шлях до пізнання вічних Любові, Добра, Правди, Справедливості, Істини. Ефективним засобом поєднання ноосферичного та християнського виховання є введення в навчальні програми вищих навчальних закладів предмета християнська етика. Цей предмет є наукою про моральне добро людини на основі абсолютних вартостей, якими наповнена християнська культура. Християнська етика ґрунтується на універсальному моральному законі людства – десяти Заповідях Божих і двох головних заповідях Любові, а також на ділах милосердя щодо душі та тіла ближніх, євангельських радах і блаженствах.

Християнська етика аналізує природу, внутрішню структуру моральної свідомості і моральних відносин, досліджує моральні поняття, які виражають моральні норми, принципи, що містять оцінку діяльності людей. Християнська етика закликає шукати найвище добро (благо) не тільки своєю розумовою діяльністю, але й на основі формування духовного світогляду, який відкривається у вічних правдах, об’явлених Богом у Святому Письмі [4].

Християнська етика базується на абсолютній моралі, що є вічною, незмінною та існує поза простором і часом. Вона має за ціль:

- інформувати слухачів про моральне вчення християнства, яке містить в собі загальнолюдські цінності;
- виховувати молодь на засадах правди, свободи та єкуменізму ;
- прищеплювати молоді низку моральних чеснот: мудрість, мужність, справедливість, стриманість, милосердя, миролюбність.

Християнська етика – це віра, надія й любов у добро. Вона, визнаючи об’єктивність добра й зла, чеснот і вад, може бути пізнана та визнана неупередженим природним розумом. Фактично всяка об’єктивна етика є одночасно християнською.

Ідеї Вернадського перегукуються з ідеями християнської етики щодо усвідомлення людини та вирішального значення розуму людини у морально добрій поведінці. Ідеалом християнсько-етичного виховання є чесна особа, яка особливий наголос ставить на пошані гідності людини, що створена на образ і подобу Богу, здатна пізнавати, любити Свого Творця і служити Йому через пізнання інших людей, любов до них і служіння їм. Підставою гідності людини, що носить незатертий образ Божий є відкритість до спілкування з Богом і з своїми ближніми. Людина є втіленням духом і одухотвореним тілом, а її людський дух виражається тілесно. Тіло і душа людини – це не дві дійсності, що відокремлені одна від одної. Тіло – це жива матерія злучена з душею. Тіло, маючи здатність до живлення, руху, відпочинку, розмноження підпадає під закони матерії, тобто зокрема, під закон смерті. Людська душа оживляє тіло, виявляє духовну спроможність абстрактно мислити, творити ідеї, оцінки, міркування, вільно приймати рішення. Вона не зазнає тілесної смерті і не може

розкладатися. Душа людини безсмертна, має свій початок з моменту зачаття і відповідає за вчинки особи. Згідно християнського вчення людина отримує тіло через своїх батьків, а душу безпосередньо від Бога. Душа має розум і власну свободну волю. У душі проявляються думки, почуття і бажання. Розум людини шукає найвищої правди – Бога і дороги до добра, уточнюючи закони – правила правильної поведінки. Воля бажає досягнути правду як найвище добро, притримуватися правильної поведінки і етичних законів. Щоб людина жила згідно із своєю природою, розум має вільно і щиро шукати правди, а воля має завжди бажати пропоновану розумом правду як своє добро. Воля людини має завжди поступати за проводом розуму [4].

З точки зору християнської етики абсолютним Розумом, про якого згадував В. Вернадський, є Господь Бог, який є найвищим Добром, Правдою, Істиною та Красою. У християнсько-етичному вихованні молоді найважливішими завданнями є: формування розуму; творення на основі розуму та віри власних ідеалів та чеснот; досягнення стану, в якому: у розумі людини пануватиме віра і вона керуватиметься чеснотою мудрості, що наставляє розум розважно шукати правди; у волі – любов, що керуватиметься чеснотою справедливості, що наставляє волю бажати знайдену розумом правду; у почуттях – надію, які керуватимуться чеснотами мужності і здержливості, які керують почуттями у небажаній ситуації і стримують нахили злих почуттів; утвердженням стану, за якого розум, віра і совість управлятимуть всіма порухами волі. Сутність християнського виховання найкраще відкрив св. Августин: “Люби Господа і роби, що хочеш”, бо коли людина понад усе любить Бога, то всі її вчинки будуть скеровані на добро для ближніх. Християнське моральне виховання базується на формуванні у слухачів досконалої совісті (сумління), що відзивається на кожен злий вчинок і скеровує їх направити заподіяне зло.

На високому рівні християнсько-етичне виховання молоді здійснюється в Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького.

Література

1. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста / В.И. Вернадский. – М., 1988.
2. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере/ В.И.Вернадский // Русский космизм.– М., 1993.
- 3.Вернадский В.И. Основа жизни – искание истины / В.И.Вернадский // Новый мир. – 1989. – № 3.
- 4.Огірко О.В. Християнська етика: Навчальний посібник / В.И. Вернадский. – Острого: Національний університет “Острозька академія”, Суми, 2012. – 324 с.

Рецензент – к.ф.н., доцент Костенко В.Г.